

Verplichte gemeenschapsdienst is géén hefboom voor tewerkstelling

Context	2
Vaststellingen	3
Mensen in armoede willen graag werken	3
Mensen in armoede zetten zich zinvol in	3
Maatregelen om tewerkstelling te verhogen en armoede te verminderen.	4
Aanbevelingen	6
Beleid: investeer in de realisatie van randvoorwaarden voor een succesvol traject naar werk	6
Werkgevers: Maak de arbeidsmarkt inclusiever en investeer in werkbaar werk	7
VDAB: Investeer in duurzame toeleiding	8
Integraal en holistisch (activerings)traject	9
Belang van juiste basishouding bij bemiddelaars	11
Activeringsmaatregelen met respect en zorg voor de langdurig werkloze persoon	11
Conclusie	13
Nood aan een participatief beleid	13
Vrijwilligerswerk is ook gemeenschapsdienst	13
Werkloosheidsuitkering is een recht	15

Hoe mensen in armoede al bijdragen aan de samenleving

Standpunt november 2021

Context

Het Vlaams Netwerk tegen Armoede is opgetogen met de ambitie van de Vlaamse Regering om de werkzaamheidsgraad op te trekken tot 80 procent. Werk is geen garantie om uit armoede te geraken, maar in de meeste gevallen is het een goede start: in België leeft minder dan 5 procent van de werkende mensen in armoede. Bovendien willen mensen in armoede niets liever dan het vinden van duurzaam, werkbaar werk.

Er bestaan verschillende benaderingen om mensen naar werk toe te leiden. In het Vlaams regeerakkoord wordt de invoering van een verplichte gemeenschapsdienst aangekondigd. Een werkzoekende heeft na het doorlopen van de wachttijd recht op een werkloosheidsuitkering. Mensen die na twee jaar zoeken nog geen nieuwe job gevonden hebben, zullen verplicht worden ingeschakeld op de arbeidsmarkt. Ze krijgen hiervoor een kleine vergoeding. Werk zoeken en vinden is voor mensen in armoede geen evidentie. In het belang van de werkzoekende en de arbeidsmarkt is het opportuun dat activeringsmaatregelen uitgaan van respect voor de werkzoekende.

In deze beleidsnota kaderen we waarom verplichte gemeenschapsdienst voor langdurig werkloze mensen geen duurzame toeleiding naar werk betekent. Velen zetten zich al actief in en willen graag werken. Verplichte gemeenschapsdienst is daarom een onrechtvaardige, stigmatiserende maatregel die niet tot het gewenste effect zal leiden.

Het Vlaams Netwerk tegen Armoede formuleert voorwaarden waaraan toeleiding moet voldoen om te slagen in zijn opzet. Zorg en begeleiding bieden, kansen geven, vertrouwen en het versterken van competenties zijn daarin sleutelwoorden. Als we mensen duurzaam aan het werk willen krijgen en de arbeidsmarkt bovendien willen gebruiken als hefboom om uit de armoede te geraken, is er meer nodig dan alleen eenzijdige activering. Zo lang activering niet kan starten onder de juiste randvoorwaarden en niet leidt tot werkbare jobs, zal er niets fundamenteel veranderen in het leven van mensen in armoede en bijgevolg ook niet aan de werkzaamheidsgraad waar de Vlaamse regering naar streeft.

Dit dossier kwam tot stand dankzij de armoede-expertise en ervaringsdeskundigheid van heel wat mensen in armoede doorheen de voorbije jaren. Specifiek voor dit dossier kwamen er recente bijdragen op basis van tafelgesprekken bij vzw SIVI Gent en gesprekken met mensen uit volgende lokale verenigingen van het Vlaams Netwerk tegen Armoede: Chez Nous, Centrum Kauwenberg, Teledienst Ninove, BMLIK, Jong Gent in Actie, De Zuidpoort en ATD 4e wereld.

---

info@netwerktegenarmoede.be | www.netwerktegenarmoede.be
Vooruitgangstraat 323 b6 – 1030 Brussel | 02 204 06 50

Vaststellingen

Mensen in armoede willen graag werken

“Werk of opleiding zou echt iets veranderen voor ons. Maar door onze gezondheid, ons verleden, de moeilijke (inkomens) situatie nu, durven of kunnen wij die stap niet zetten.” (De Zuidpoort, Gent)

Mensen in armoede geven aan graag te willen werken. In functie van een stabiel inkomen, maar ook om zich nuttig te voelen en trots te kunnen zijn op zichzelf. Mensen geven aan hun eigenwaarde te verliezen wanneer ze lange tijd niet kunnen werken.

Tijdens tafelgesprekken vroeg één van onze verenigingen vzw SIVI aan 94 bezoekers van de voedselbedeling naar de positieve aspecten van werk. De analyse van de antwoorden wijst op verschillende categorieën:

- **Financiële aspecten:** kunnen voorzien in eigen vervoer, kinderen (later) kunnen steunen en hun opleiding kunnen betalen, de mogelijkheid om een toekomst op te bouwen, het gevoel vooruit te geraken in het leven, extra inkomsten bovenop invaliditeit, “geld maakt gelukkig”, familie en gezin kunnen verzorgen
- **Welbevinden:** arbeidsvreugde, zelfvertrouwen, energie, waardigheid, routine doorbreken, structuur in dagelijks leven (structuur valt zonder werk)
- **Integratie in de maatschappij:** geen confrontatie meer met vooroordelen over werklozen en met stigma van “profiteur”, zelfredzaamheid, andere rol dan mama/dochter/huisvrouw, iets betekenen voor de maatschappij
- **Verrijking:** cognitieve uitdaging, creativiteit kwijt kunnen, ervaring opdoen, aan competenties werken, Nederlands vlotter onder de knie krijgen
- **Controle over eigen leven:** mogelijkheid toekomst op te bouwen, gevoel vooruit te geraken in het leven, zelfredzaamheid, goed voorbeeld voor kinderen (en dus hun toekomst)

Hoewel langdurig werklozen op dit moment niet deelnemen aan de arbeidsmarkt, betekent dat niet per definitie dat mensen niet actief zijn. De bereidheid om zich zinvol in te zetten, om bij te dragen aan de samenleving en om te werken is groot.

Mensen in armoede zetten zich zinvol in

Het concept van verplichte gemeenschapsdienst gaat ervan uit dat langdurig werklozen niet bijdragen aan de maatschappij. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede stelt dit beeld graag bij. Langdurig werklozen zetten zich wel degelijk zinvol in. Er zijn behalve door een job nog andere manieren om maatschappelijk bij te dragen en solidair te zijn, zo stelt ook het Steunpunt Armoedebestrijding¹. Mensen in armoede die niet werken, zijn actief in hun

---

¹ Steunpunt

armoedebestrijding, <http://www.armoedebestrijding.be/publications/verslag9/volledigverslag.pdf>

omgeving doordat ze bijvoorbeeld mantelzorger zijn, als alleenstaande ouder voor hun gezin zorgen ... Ze dragen ook bij aan de bredere maatschappij door zich in te zetten in het buurtcentrum, de school van hun kinderen, een Vereniging Waar Armen Het Woord Nemen, het sociaal restaurant ... Dit zijn allemaal zinvolle activiteiten die tijd en energie vragen.

Mensen uit onze Verenigingen Waar Armen het Woord Nemen benadrukken unaniem het belang van vrijwilligerswerk voor zichzelf en voor de maatschappij. Vrijwilligerswerk zorgt voor structuur, een goed gevoel, sociaal contact, en vervult vaak maatschappelijk waardevolle taken die anders niet zouden gebeuren;

“Ik wil werken maar mag niet van de psychiater. Er is teveel chaos in mijn hoofd. Vrijwilligerswerk is erg belangrijk om structuur te brengen en om collega’s te ontmoeten. Een dag zonder vrijwilligerswerk is lang in bed liggen en tv kijken. Als mijn vrijwilligerswerk wegvalt, weet ik niet wat ik moet doen.” (Jong Gent In Actie, Gent)

“Iedere mens heeft zijn waarde, iedereen wil zinvol werk doen.” (ATD Vierde Wereld)

Maatregelen om tewerkstelling te verhogen en armoede te verminderen.

Maatregelen die eenzijdig duiden op verantwoordelijkheden zonder het garanderen van rechten zijn stigmatiserend. Ze creëren een beeld van werkloze mensen als lui en onwillend. In voorgaande paragraaf illustreerden we hoe werkloze mensen in armoede steeds aangeven dat ze wel degelijk duurzaam, werkbaar werk willen vinden.

De vele inspanningen tot activering ten spijt, komen de meeste jobs echter niet in handen van de mensen in baanloze gezinnen². De arbeidsmarkt blijkt voor velen ontoegankelijk.

In het reeds vermelde onderzoek van vzw SIVI vroeg men naar de drempels om werk te zoeken/hebben/houden. Naast de gevolgen van de coronapandemie komen daar 8 grote categorieën naar boven:

- Integratie: te beperkte kennis van het Nederlands, discriminatie op basis van afkomst, inburgeringscursus nog niet afgerond
- Psychische problemen
- Fysieke problemen: ernstige gezondheidsproblemen - vaak als gevolg van fysiek zwaar werk
- Jobinhoud: type job waarvoor men in aanmerking komt is dikwijls te zwaar of voldoet niet aan de persoonlijke wens

---

² Van Lancker, W. (2020b). Een profielschets van de baanloze gezinnen in Vlaanderen. In *OVER.WERK* (1ste ed., pp. 56–65). Acco.
https://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2020_1_05.pdf

- Jobvereisten: te weinig ervaring, geen geschikt diploma, te beperkte digitale vaardigheden
- Onzekerheid: angst niet meer te kunnen werken na lange werkloze periode, angst om niet serieus genomen te worden, schaamte over moeilijke persoonlijke situatie tav collega's
- Levensomstandigheden: illegaliteit, invaliditeit, geen eigen vervoer
- Leeftijd: discriminatie obv leeftijd, hoge anciënniteit, beperkte digitale vaardigheden

Verschillende mensen die met gezondheidsproblemen te kampen hebben of die op invaliditeit staan, geven aan de jobs die ze vroeger deden of de jobs waarvoor ze op basis van ervaring in aanmerking komen, niet (meer) aan te kunnen door hun fysieke klachten. Zij willen zich heroriënteren naar lichtere jobs, maar ervaren of vrezen niet aangenomen te (zullen) worden voor deze jobs wegens gebrek aan ervaring of een gebrek aan vertrouwen in hun fysieke reserves en capaciteiten door de werkgever. Ook het inkomensaspect is van belang. Mensen in armoede met een invaliditeitsuitkering geven regelmatig aan dat ze schrik hebben om (een deel van) hun inkomen te verliezen als ze aan het werk gaan. Er is vaak onvoldoende transparantie over wat het effect van tewerkstelling is op hun financiële situatie.

Verplichte gemeenschapsdienst is hierop geen duurzaam antwoord. Het beleid draagt een verantwoordelijkheid voor het creëren van kansen waardoor mensen actief kunnen worden op de arbeidsmarkt. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede vraagt met aandrang om in te zetten op de juiste randvoorwaarden, op werkbaar werk en op duurzame toeleiding:

Aanbevelingen

Het creëren van meer jobs helpt vooralsnog niet om de armoede te verminderen. Wat kunnen de verschillende stakeholders hieraan doen?

Beleid: investeer in de realisatie van randvoorwaarden voor een succesvol traject naar werk

Als mensen geen dagelijkse overlevingsstrijd moeten voeren, hebben ze meer mentale ruimte en motivatie om hun zoektocht naar werk tot een goed einde te brengen, stelt Wim Van Lancker.³ We gaven eerder al aan dat ook mensen uit onze Verenigingen Waar Armen Het Woord Nemen aangeven hoe moeilijk het is te werken of op zoek te gaan naar werk, wanneer hun leven niet “op orde” is.

“Als je in een woning woont die niet conform de wet is – geen elektriciteit, geen warm water, schimmel op de muur – als je dan in de winter elke dag kleren moet wassen omdat je bv. in de horeca werkt en propere kleren moet hebben en elke dag op tijd zijn op je werk, wanneer je geen enkele mogelijkheid of middel hebt om dat te kunnen doen... Zie je de bergen aan hindernissen die iemand in armoede moet nemen om maar iets op die arbeidsmarkt te kunnen en mogen doen? En daarmee is de thuissituatie nog niet veranderd of verbeterd. Dat is enkel nog maar de toegang tot ...” (ATD Vierde Wereld, Oostende)

“Eerst en vooral is er administratieve en psychologische begeleiding nodig en een dak boven je hoofd (housing first principe). Pas daarna kunnen mensen terug aan werk beginnen denken.” (ATD Vierde Wereld, Hasselt)

Het komt erop aan om in te zetten om de zoektocht naar werk holistisch te bekijken en problemen binnen alle levensdomeinen tegelijkertijd aan te pakken: kinderopvang, huisvesting, zelfbeeld, mobiliteit en ook inkomensmaatregelen die stabiliteit en inkomenszekerheid bieden zonder een extra belemmering te vormen in de richting van de arbeidsmarkt. Dit vereist een gecoördineerde aanpak waarbij zowel het federale als het Vlaamse niveau positieve acties ondernemen en vakministers de impact van hun beleid op toeleiding naar werk inschatten.

---

³ Van Lancker. (2019). Tewerkstelling en armoede: vier lessen om het aandeel baanloze gezinnen te verminderen. In *OVER.WERK* (Vol. 1, pp. 115–122). Acco.
https://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2019_1_12.pdf

Dat kan door

- uitkeringen boven de armoededrempel te tillen
- de sociale toeslag te verhogen in het groeipakket. Zo bestrijd je kinderarmoede en ondersteun je heel wat (uit noodzaak) deeltijds werkende alleenstaande ouders. Het armoederisico van alleenstaande ouders in Vlaanderen is 36%.
- de wooncrisis aan te pakken aan de onderkant van de samenleving. Als mensen woonzekerheid hebben, komt er opnieuw bandbreedte vrij om aan werk te denken. Werkzoekenden met kinderen die een stabiele woonsituatie hebben en minimaal in hun levensonderhoud kunnen voorzien, krijgen zo eindelijk de minimaal noodzakelijke levensstandaard om zich succesvol op de arbeidsmarkt te begeven.

Werkgevers: Maak de arbeidsmarkt inclusiever en investeer in werkbaar werk

Het invoeren van verplichte gemeenschapsdienst zorgt er niet voor dat mensen nadien terecht kunnen op de reguliere arbeidsmarkt. **Er is nood aan een grondige hervorming van de arbeidsmarkt.** Een inclusieve arbeidsmarkt waar alle mensen op arbeid gerechtigde leeftijd terecht kunnen, zou een verplichte gemeenschapsdienst overbodig maken.

Mensen geven aan op zoek te zijn naar

- Een veilige omgeving waar ze tot rust kunnen komen en tegelijk worden uitgedaagd in hun persoonlijke groei en indien gewenst leeransen krijgen aangeboden
- Begeleiding
- Zinvolle dagbesteding
- Participatie en sociale contacten
- Latente voordelen van arbeid: structuur in dag/week, een doel om naar uit te kijken en de mogelijkheid om een nuttige bijdrage te leveren
- Ontplooiing

In een eerder verschenen nota⁴ gaven we reeds heel wat tips voor het creëren van een inclusieve arbeidsmarkt:

- Vermijd digitale barrières
- Zet in op toegankelijkheid, vb door middel van een laagdrempelig onthaal te organiseren
- Verklein de financiële impact van starten met werken
- Stel geen onnodige eisen qua diploma

---

⁴ Netwerk tegen Armoede, LEVL, & Handicap & Arbeid. (2021, juni). *Naar een inclusieve arbeidsmarkt.*

<https://netwerktegenarmoede.be/media/pages/nieuws/2021/naar-een-inclusieve-arbeidsmarkt/736720617-1624956473/20210625-gezamenlijke-nota-naar-een-inclusieve-arbeidsmarkt.pdf>

Een activeringstraject kan erg zwaar zijn voor mensen met armoede-ervaring. Om dit te doen lonen, is het belangrijk dat het traject kan eindigen in werkbaar werk. Zoniet, zal het mensen nooit uit armoede en sociale uitsluiting halen. Ook voor de werkgever is het interessanter dat werknemers niet te snel uitstromen. In de nota werkbaar werk⁵ formuleerden we volgende aanbevelingen:

- Houd rekening met de beschikbaarheid en bereikbaarheid van kinderopvang bij de planning van het werk
- Zorg voor betere mobiliteit en bereikbaarheid
- Heb oog voor de leefwereld van mensen in armoede
- Erken competenties en groeipotentieel
- Stimuleer kansen en opleidingsmogelijkheden op de werkvloer
- Stimuleer jobcarving en jobcrafting
- Waak over de kwaliteit van uitzendarbeid

“Ik wil dat de leidinggevende het ziet als ik het bijvoorbeeld een dag wat moeilijker heb en dat ik dan gerust wil gelaten worden. Bij de sociale werkplaats zijn de monitors erop getraind om zowel relationeel als prestatiegericht te werken. In een gewoon bedrijf is dat anders en tellen alleen de prestaties. Als je niet goed bent, vlieg je buiten.” (Recht-Op, Antwerpen)

Specifiek voor langdurig werklozen voegen we het belang van begeleiding op de werkvloer toe. **Kwetsbare mensen die lange tijd uit het werkritme zijn, hebben baat bij goede begeleiding. We zien dat dit te vaak ontbreekt bij trajecten voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, zoals bij wijk-werken.** Het Vlaams Netwerk tegen Armoede biedt trajecten armoedebewust HR-beleid aan met audits en workshops, helemaal op maat van de betrokken werkgever. Hier hebben alle werknemers baat bij, zowel mensen mét als zonder armoede ervaring.

Voor meer info verwijzen we naar onze eerder verschenen nota's 'naar een inclusieve arbeidsmarkt' en 'werkbaar werk voor mensen in armoede'.

---

⁵ Netwerk tegen Armoede. (2021, juli). *Werkbaar werk voor mensen in armoede*. https://netwerktegenarmoede.be/media/pages/nieuws/2021/werkbaar-werk-voor-mensen-in-armoede/2052026684-1631265591/210702_werkbaar-werk-voor-mensen-in-armoede.pdf

VDAB: Investeer in duurzame toeleiding

In het eerste hoofdstuk toonden we aan dat het verplichten van vrijwilligerswerk niet is wat werkloze werkzoekenden nodig hebben om het belang van werk in te zien. Vrijwilligerswerk verplichten in de vorm van gemeenschapsdienst gaat voorbij aan de essentie van vrijwilligerswerk waarbij mensen gemotiveerd actief zijn, binnen hun competenties en interesses. Het feit dat mensen zich reeds zinvol inzetten, neemt niet weg dat mensen in armoede voorstander zijn van duurzame toeleiding naar werk. Mensen willen zich zinvol inzetten en mensen willen werken.

Er bestaat bovendien al een breed scala aan activeringsmaatregelen. Wat loopt er mis? Het huidige aanbod is vaak niet voldoende toegankelijk voor kwetsbare doelgroepen.

Mensen in armoede geven aan dat ze open staan voor een duwtje in de juiste richting. Zinvol vrijwilligerswerk kan daar zeker toe bijdragen, maar ook de juiste begeleiding naar betaald werk is cruciaal.

We formuleren vier aanbevelingen:

- Bied een integraal en holistisch (activerings)traject aan
- Investeer in de juiste basishouding van trajectbegeleiders
- Laat activeringsmaatregelen uitgaan van respect en zorg voor de langdurig werkloze persoon
- Stimuleer werkgevers om mensen aan te werven met een afstand tot de arbeidsmarkt

1. Integraal en holistisch (activerings)traject

Werk zoeken is geen optie wanneer mensen hun handen vol hebben met overleven.

Activering moet daarom gepaard gaan met kwalitatieve, versterkende ondersteuning en begeleiding. **Alleen een integrale aanpak waarbij een activeringstraject gecombineerd wordt met het gelijktijdig aanpakken van schulden, kinderopvang, mobiliteit, huisvesting, mentaal welzijn ... zal ervoor zorgen dat mensen de kracht vinden om werk te zoeken en ook duurzaam aan het werk kunnen blijven.** Een activeringstraject moet dus ook een welzijnstraject zijn.

Een mooi voorbeeld hiervan is het Werk Armoede Welzijn (WAW) traject dat Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen, één van onze Verenigingen Waar Armen Het Woord Nemen, samen met VDAB en tal van andere partners in 2009-2012 ontwikkelde voor werkzoekenden in generatiearmoede. Uniek en cruciaal voor het succes van dit project waren de drie geïntegreerde deeltrajecten die simultaan plaatsvonden:

- Een Werktraject: tweewekelijkse begeleiding door VDAB, GTB of Groep Intro in functie van het verkennen van opleidings- en tewerkstellingsmogelijkheden.

- Een Armoedetraject: een wekelijkse groepswerking waarbij remediëring van de 'gekwetste binnenkant' van mensen in armoede centraal stond. Deze groepswerking werd begeleid door een tandem van een educatief groepswerker en een opgeleide ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting
- Een Welzijnstraject: begeleiding door een sociaal werker van het OCMW of CAW in de remediëring van een geheel aan welzijnsnoden en welzijnsproblemen (bijvoorbeeld schulden, gezondheid, huisvesting, onderwijs en/of opvang van kinderen, sociaal netwerk en vrije tijd).

Gedurende minstens 12 maanden werden de werkzoekenden begeleid binnen deze drie deeltrajecten. De dienstverleners kwamen maandelijks samen in een multidisciplinair overleg om de deeltrajecten op elkaar af te stemmen.

Deelnemers getuigen na afloop hoe groot de impact hiervan was op hun leven.

“Voor de start van het WAW-project had ik geen doel meer. De ene tegenslag na de andere: financieel, geen vast werk, alleen hier en daar via interim, heel onstabiel. De weg kronkelt, zoals mijn baan gedurende de eerste maanden van het WAW project. Dan toch een recht stuk: stabiliteit, terug op het goede pad. Ik kwam terug onder de mensen, kreeg terug structuur in mijn leven, kon terug iemand zijn en iets betekenen. Samen met de VDAB ben ik nu op zoek naar mijn toekomst. Ik had een droom en ben die nu aan het waarmaken. Ik ben begonnen aan een opleiding polyvalent verzorgende. Nu is mijn doel om een diploma te behalen en een vaste job te vinden die ik kan doen tot aan mijn pensioen” (Mia - 2012)

“Voor ik dat traject ingestapt ben, had ik invaliditeitsuitkering, verhoogd kindergeld, tussenkomst op mijn treinabonnement, sociaal tarief... Ik had vele sociale uitkeringen daarbovenop omdat ik op invaliditeit zat. Als je kijkt hoeveel dat gekost heeft... Nu ben ik niet meer afhankelijk van al die sociale uitkeringen en ik kan tegen mijn kind zeggen dat ik nu ook werk. Het is ook duurzaam werk want ik ben nog altijd aan het werk. Het is net het concept in zijn geheel dat gewerkt heeft. Laat daar 1 schakel tussenuit en uw ketting is niet meer heel. Dan bereik je je doel niet.” (Maria - 2021)

In verenigingen vinden nog steeds soortgelijke trajecten plaats. Als groepswerkers vragen hoe het komt dat mensen bij hen wel graag deelnemen, geven ze steevast aan dat er bij hen echt geluisterd wordt en dat men ook werkt aan de randvoorwaarden.

Ook VDAB organiseert tot op heden nog steeds werk-welzijnstrajecten (W²). Daarin worden mensen individueel begeleid door werk-welzijnsbemiddelaars van VDAB. Daarnaast volgen ze een groepstraject bij Randstad of Groep Intro om te werken aan hun zelfbeeld en zelfbewustzijn. Dit luik is erg waardevol. **Het Vlaams Netwerk tegen Armoede vraagt om hier opnieuw meer in te investeren.** Om een werk-welzijnstraject te realiseren is het belangrijk dat trajectbegeleiders voldoende tijd en personeel krijgen om hun empowerende

---

info@netwerktegenarmoede.be | www.netwerktegenarmoede.be
 Vooruitgangstraat 323 b6 – 1030 Brussel | 02 204 06 50

taak te kunnen realiseren. Hiervoor is er nog meer samenwerking tussen werk- en welzijnsdiensten nodig. Deze W² trajecten zijn bovendien erg schaars geworden. In 2013 werd er afgesproken om het aantal werk-welzijnstrajecten te doen stijgen naar 750 tot 1200 per jaar. Momenteel gaat het nog om slechts 60 trajecten per provincie. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede kan advies geven over de aanpak van deze trajecten op basis jarenlange expertise vanuit o.a. innovatieve werk-begeleidingstrajecten met mensen in armoede.

2. Belang van juiste basishouding bij bemiddelaars

Mensen uit onze verenigingen geven veelvuldig het belang van de juiste basishouding van de bemiddelaars aan. Universiteit van Antwerpen, de Antwerpse Vereniging Waar Armen het Woord Nemen Recht-Op en enkele partnerorganisaties werkten samen de generalistische basishouding⁶ uit voor specialistische sociaal werkers, zoals jobcoaches, om een begeleidingstraject op een generalistische manier aan te vatten. De generalistische aanpak van een begeleidingstraject vormt een enorme meerwaarde voor cliënten die geconfronteerd worden met noden op verschillende levensdomeinen, zoals mensen die in armoede leven. Op basis van deze theorie en ervaringen van mensen uit andere verenigingen sommen we hier enkele cruciale elementen voor een goede basishouding op:

- **Zet in op een vertrouwensrelatie.** Leer elkaar kennen. Geef en neem hiervoor de tijd. Toon respect en wees jezelf. Mensen in armoede worden graag geholpen door authentieke, integere hulpverleners.
- **Vat gesprekken aan met een open luisterhouding.** Het komt erop aan om samen op zoek te gaan naar een goede oplossing. Investeer in een kwaliteitsvolle intake zodat men een duidelijk zicht heeft op de vaardigheden en de talenten van een persoon, op de verwachtingen, wensen en noden ten aanzien van een job.
- **Toon betrokkenheid:** volg mensen op, zelfs wanneer ze al aan het werk zijn.
- **Versterk je kundigheid:** zorg ervoor dat je zelf goed op de hoogte bent van alle instrumenten die voorhanden zijn en vertaal dit in duidelijke taal voor de cliënt.
- **Vertrek niet te snel vanuit jouw eigen referentiekader.** Vraag aan de cliënt wat hij/zij van de contacten tussen jullie vindt.

Indien het niet klikt tussen begeleider en cliënt moet het mogelijk zijn om te veranderen van begeleider.

---

⁶ Voor meer informatie en uitleg bij de verschillende aspecten van een generalistische basishouding, kan u terecht op <https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/cresc/onderzoek-cresc/onderzoeksprojecten-cresc/cent-afgelopen-onderzoek/generalistisch-werkt/>

3. Activeringsmaatregelen met respect en zorg voor de langdurig werkloze persoon

Langdurig werkzoekende mensen in armoede geven aan hoe groot de negatieve impact van een activeringstraject op hun eigenwaarde is. Bemiddelaars leggen vaak heel wat druk op de langdurig werkzoekende. Mensen krijgen een lijst van vacatures waar ze op korte tijd op moeten solliciteren. Meer dan eens is daar geen enkele vacature die matcht met de aspiraties of mogelijkheden van de werkloze. Als men dan zelfs daar niet voor wordt aangenomen, zorgt dit voor grote twijfels aan zichzelf.

De activeringsmaatregelen dienen uit te gaan van respect en zorg voor de werkzoekende.

We vragen aan de bemiddelaars om

- samen met de werkzoekende op zoek te gaan naar het meest geschikte traject vanuit een gelijkwaardige relatie. **De werkzoekende moet zeggenschap krijgen over zijn traject.** Dat houdt in dat de bemiddelaar een duidelijk overzicht van het aanbod en de inhoud van activeringsmaatregelen voorziet. Een activeringsmaatregel moet bovendien in de lijn liggen van de loopbaanaspiraties en talenten van de werkzoekende. Activeringstrajecten moeten steeds gericht zijn op de lange termijn en op het vormgeven van een duurzame loopbaan.
- **ruimte te laten om mensen op hun eigen tempo te doen re-integreren**
- **ruimte te laten voor het niet slagen.** De kans is reëel dat een activeringsmaatregel niet onmiddellijk het gehoopte effect heeft. Dit betekent niet dat het nooit zal lukken.

4. Werkgevers stimuleren

Om werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt ook daadwerkelijk kansen te geven op de arbeidsmarkt, is het cruciaal dat werkgevers deze mensen in eerste instantie aanwerven. De arbeidsmarkt is nog onvoldoende toegankelijk. VDAB kan een rol spelen in het waarmaken van het recht op werk.

Conclusie

Nood aan een participatief beleid

In de 30e editie van het jaarboek armoede en sociale uitsluiting ⁷ concludeerde het Vlaams Netwerk tegen Armoede dat participatie van mensen in armoede in beleidsprocessen cruciaal is. ‘Structurele armoedebestrijding en een gecoördineerde aanpak gestoeld op een mensenrechtensvisie is maar mogelijk als er geluisterd wordt naar wat mensen in armoede zelf te vertellen hebben. Het is cruciaal de ervaringskennis en het leefwereldperspectief van mensen in armoede mee in overweging te nemen om tot maatregelen en veranderingen te komen die voor hen ook werken en voor hen haalbaar zijn.’

We vragen aan zowel beleidsmakers als werkgevers en overheidsinstellingen om systematisch mensen met ervaringskennis te betrekken in zowel de uitwerking, de evaluatie als de bijsturing van beleidsmaatregelen.

“Nu wordt er teveel beslist over en voor mensen in armoede. Participatie moet van in het begin. Bijvoorbeeld naar werk toe, maar ook naar de hulpverlening. We zien nu heel goed dat in de hulpverlening nogal in eilandjes en kaders gewerkt wordt. Terwijl we heel vaak zien en ook voorbeelden hebben dat op maat van de mensen werken en af en toe buiten de kaders kleuren uiteindelijk mensen zelfstandiger maakt, ook al duurt dat lang. We zien nu veel gezinnen die geen hulpverlening krijgen op maat en daardoor 20-30 jaar afhankelijk blijven van hulpverlening, gewoon omdat ze net iets meer nodig hebben, net dat stukje dat buiten dat kadertje valt. Je ziet daar duidelijk dat, als je dat stukje dat buiten het kader valt geeft, ze vertrokken zijn. Als mensen in armoede dat echt constant aangeven, maar dat daar niet geluisterd wordt, is een mooi voorbeeld van wat participatie daar wel zou kunnen betekenen.” (Mensen voor Mensen, Aalst)

Vrijwilligerswerk is ook gemeenschapsdienst

Geschikt werk vinden is voor veel mensen in armoede geen optie. We beschreven eerder in deze nota al hoe dat komt: de randvoorwaarden om te kunnen werken zijn niet vervuld, toeleiding is te hoogdrempelig en de jobs zijn niet werkbaar genoeg en/of te weinig op maat. Mensen in armoede geven aan dat de afstand bij vrijwilligerswerk kleiner is, omdat dit wel op maat is van mensen. Het vrijwilligerswerk is laagdrempelig, de mensen voelen zich er goed in hun vel en kunnen zich daardoor zinvol inzetten en zich ontplooiën. Mensen weten vaak

---

⁷ Coene, J., Ghys, T., Hubeau, B., Marchal, S., Raeymaeckers, P., Remmen, R., & Vandenhole, W. (Eds.). (2021). 30 jaar beleidsparticipatie vanuit armoede-ervaring: hebben we er genoeg van? In *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting* (Vol. 2021, pp. 364–378). ASP. <https://doi.org/10.46944/9789461172501>

zelf wat ze kunnen of waar juist hun grenzen liggen, maar vinden moeilijk een betaalde werkcontext die daar voldoende rekening mee houdt.

In onze 57 Verenigingen Waar Armen Het Woord Nemen engageren heel wat vrijwilligers zich voor vergaderingen, het openhouden van de cafetaria, het gras maaien, het geven van vormingen, het participeren aan vergaderingen, ...

Het nut van vrijwilligerswerk spreekt voor zich. Mensen geven steevast aan hoe belangrijk dit voor hen is. Het biedt structuur, men kan een bijdrage leveren aan de maatschappij, het zorgt voor sociaal contact, meer zelfvertrouwen en zelfrespect en bijkomende werkervaring.

“Je krijgt terug contacten en haalt kracht uit mensen die je begrijpen. Kwetsbaren onder elkaar is een manier om je eerste stappen terug in de maatschappij te zetten. Je wordt gewaardeerd, je krijgt meer energie, bevestiging.” (Soma, Maasmechelen)

Toeleiding naar vrijwilligerswerk is een goed idee. Op die manier leren mensen de weg ernaartoe kennen. Van het verplichten ervan is het Vlaams Netwerk tegen Armoede geen voorstander. Vrijwilligerswerk laat mensen in armoede terug verbinding krijgen met de maatschappij, maar dit is pas mogelijk vanaf het moment dat zij er zelf klaar voor zijn. Wanneer iemand te veel stress heeft en in die mate bezig is met overleven, komt vrijwilligerswerk, net als betaalde arbeid, te vroeg. Het maakt mensen bovendien extra kwetsbaar, zeker als hun inkomen eraan verbonden wordt. Wat als de verplichte inzet niet lukt? Verliezen ze dan (een deel van) hun inkomen?

“Het grote verschil en waarom veel mensen in armoede vrijwilligerswerk doen, is omdat een persoon zelf zijn competenties kent en dus ook waar zijn grenzen liggen. Hij kan altijd zelf beslissen waar hij wel of niet wil participeren in het vrijwilligerswerk. Als ze bv. morgen vragen aan mij om zwaar werk te doen dat ik niet meer aan kan, dan kan ik gerust nee zeggen. Als je op je werk bent, kan je dat niet, want het is een verplichting van de baas. Dan krijg je de dag nadien je C4, want dan ben je niet flexibel genoeg.” (P., ATD Vierde Wereld)

‘En als je je slecht voelt, kun je thuis blijven. Vrijwilligerswerk geeft het voordeel dat er begrip is: ze snappen het als je niet kan komen, als je je even niet goed voelt.’ (Tony, Soma)

Bovenstaande argumentatie overtuigt ons dat verplichte gemeenschapsdienst niet zinvol is. Wie zich kan inzetten, doet dat vaak al als vrijwilliger. Wie nog niet actief is als vrijwilliger, is daar misschien nog niet aan toe of wil liever actief begeleid worden naar betaald werk. Voor anderen kan vrijwilligerswerk een goede (tussen) oplossing zijn, maar blijft het de wens om betaalde arbeid te verrichten. Zinvoller dan het invoeren van een verplichte gemeenschapsdienst, is het ondersteunen en faciliteren van duurzaam vrijwilligerswerk en volop in te zetten op laagdrempelige arbeidskansen.

Werkloosheidsuitkering is een recht

In deze beleidsnota argumenteerde het Vlaams Netwerk tegen Armoede dat gemeenschapsdienst een stigmatiserende maatregel is die verkeerdelijk uitgaat van een beeld van werkzoekenden die niet willen werken.

De belangrijkste hefboomen om een impact te hebben op de armoede en werkloosheidscijfers liggen in maatregelen die ingrijpen op de structurele oorzaken van langdurige werkloosheid. Dergelijk beleid gaat uit van werkwillende mensen en zet in op het vervullen van de noodzakelijke randvoorwaarden om zich op de arbeidsmarkt te kunnen begeven, integrale toeleidingstrajecten, begeleiding op de werkvloer, participatie aan het beleid en werkbaar werk. Indien de verplichte gemeenschapsdienst hier niet aan tegemoetkomt, zal het ook niet leiden tot effectieve duurzame tewerkstelling.

Vrijwilligerswerk kan een opstap zijn naar de reguliere arbeidsmarkt. Mensen uit de VWAWN beklemtonen de grote meerwaarde van vrijwilligerswerk. Het is echter belangrijk om te waken over het vrijwillige aspect daarvan. Langdurig werkloze mensen in armoede willen hun steentje bijdragen aan de maatschappij, maar dat moet kunnen gebeuren in een veilige omgeving. Daarom moet het vrijwillige karakter van vrijwilligerswerk absoluut beschermd blijven. De werkloosheidsuitkering mag niet afhangen van het welslagen van een activeringstraject.

“Je doet afbreuk aan de menselijke waardigheid als je sanctioneert. Er moeten verschillende kansen zijn.” (Kris, ATD)

De gemeenschapsdienst in ruil voor het behoud van de werkloosheidsuitkering past binnen de toenemende contractualisering en voorwaardelijkheid van steun. Al in het Algemeen Verslag van de Armoede (AVA) van 1995 ⁸ lezen we het volgende:

“Net zoals de OCMW’s gebruiken bepaalde ‘Vierde Wereld’-organisaties niet graag het woord ‘onvoorwaardelijk’. Dit woord kan inderdaad suggeren dat de arme mensen bepaalde rechten opeisen zonder daarom hun verantwoordelijkheden op te nemen, wat helemaal niet hun bedoeling blijkt te zijn. De OCMW’s hebben het woord ‘plichten’ toegevoegd en bewijzen op die manier dat de armsten verdacht worden van een zekere luiheid. De verenigingen die deelgenomen hebben aan de realisatie van het Rapport vragen om ‘plichten’ te vervangen door ‘verantwoordelijkheden’. Om verantwoordelijkheden te kunnen opnemen, moeten tegelijk de rechten worden gerespecteerd. Beide zijn onlosmakelijk verbonden. De verantwoordelijkheden hangen af van de rechten en men kan van de verantwoordelijkheden geen voorwaarde maken voor de rechten.’ (...) Bovendien stoelt deze visie eens te meer op het uitgangspunt dat individuele wilskracht volstaat om uit de tunnel te

---

⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. (1995). *Algemeen Verslag Armoede*. <http://www.armoedebestrijding.be/publications/AVA95.pdf>

geraken.” Als men individuele voorwaarden koppelt aan de steunverlening, moet men er inderdaad op toezien dat de gevraagde inspanningen ook resultaat kunnen opleveren : is er bv. gepast werk beschikbaar? Men moet met andere woorden ook oog hebben voor de maatschappelijke tekorten op dat gegeven moment.”

26 jaar later vraagt het Vlaams Netwerk tegen Armoede exact hetzelfde.

Heeft u verdere vragen of wilt u meer informatie?

Fien Vanden Bussche | Beleidsmedewerker werk en sociale economie

0471 55 96 75

fien.vandenbussche@netwerktegenarmoede.be

www.netwerktegenarmoede.be

---

info@netwerktegenarmoede.be | www.netwerktegenarmoede.be
Vooruitgangstraat 323 b6 – 1030 Brussel | 02 204 06 50